

שם עולם

ונתתי להם בביתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת (ישעיה נה)

מתורת גדולי ישראל שלא זכו להשאיר אחריהם זרש"ק

פרשת פקודי ה'תשפ"ד

בס"ד גליון 23

אש של אהבה, אהבת ה', היא נצחית ואינה נגמרת ונפסקת, ויותר ממה שנראה היא אינה נראית, היא נשארת מכוסה ועלומה יותר ממה שהיא גלויה. "נר אלקים נשמת אדם", וכשם שנו האלקים הוא נצחי, אהבתו וחסדו לא תמנו, כשם שרחמי לא כלו, גם הנשמה השוכנת באדם, חסדו ורחמנות לבו, לא כלו ולא נגמרו, אם הוא עושה חסד ופעולה של רחמים, לא נגמרה ולא נפסקה תשוקתו, הפעולה אמנם עברה, אבל התשוקה נשארה והמעייין לא יתייבש.

מעייני החיים | רבי חיים אפרים זייטשיק בן רבי אשר | ט' באדר ב' ה'תשמ"ט

ביום החודש הראשון באחד לחודש תקים את

משכן אהל מועד: (מ ב)

א"ר חנינא בכ"ה בכסלו נגמר מלאכת המשכן ועשה מקופל עד אחד בניסן, כמ"ש ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את המשכן, והיו ישראל ממלמלין על משה לומר למה לא הוקם מיד, שמא דופי ארע בו, והקב"ה חשב לערב שמחת המשכן בחודש שנולד בו יצחק, דכתיב "לושי ועשי עוגות", ואמרו לו "שוב אשוב אליך", ומעתה הפסיד כסלו שנגמרה בו המלאכה, אמר הקב"ה עלי לשלם, מה שלם לו הקב"ה חנוכת חשמונאי

(ילקוט שמעוני מלכים קפ"ד).

ב' הערות מכאן, א. האדם אין לו סבלנות, כשזורע כבר הוא רוצה לראות הצמיחה, אבל מה לו לדחוק השעה, אם יתמהמה חכה לו, הרי ההנהגה הגשמית והרוחנית למעלה כמו למטה, ובגשמיות יש זריעה וזמן רב עובר עד הצמיחה, וכן ברוחניות יש דרך ארוכה ויש דרך קצרה, אם כן למה ידחוק האדם את מצבו. ב. כל הבריאה כולם אצים ורצים לקיים גזירת רצון הבורא ית', ואף ה רשע מקיים במעשיו רצון הבורא אלא שנענש על בחירתו, והנה הקב"ה שילם לכסלו חנוכת בית חשמונאי, א"כ מה שעשה אנטיכוס הרשע הוא עסק ברצון ה', שיוכל לשלם לכסלו חובו, דו"ק.

מליץ יושר | רבי ראובן מלמד בן רבי משה ליב | כ"ג תשרי ה'תשמ"ז

ויקם משה את המשכן וגו': (מ יח)

רק משה רבינו היה מסוגל להקים את המשכן

כתוב בשמות רבה (פרשה לה ו), "ועשית את הקרשים למשכן", א"ר אבין משל למלך שהיה לו איקונין נאה, אמר לבן ביתו עשה לי כמותה, א"ל אדוני המלך איך אני יכול לעשות כמותה, א"ל אתה בסממניך ואני בכבודי, כך אמר הקב"ה למשה, "וראה ועשה" (שמות כ"ה), אמר לפניו, רבון העולם, אלו-ה אני שאני יכול לעשות כאלו, א"ל "בתבניתם... ותכלת וארגמן ותולעת שני" (שם), וכשם שאתה רואה למעלה כך עשה למטה. וכן איתא בילקוט שמעוני (אות ס"ה), בשעה שאמר לו "ועשו לי מקדש", אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע, כתיב "הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך" (מלכים א' ח) ואתה אומר "ועשו לי מקדש", אמר ליה הקב"ה, משה, לא כשם שאתה סבור, אלא עשרים קרש בצפון ועשרים קרש בדרום ושמונה במערב, ואני יורד ומצמצם שכינתי למטה.

והנה "ותכל כל עבודת משכן אהל מועד" (שמות ל"ט), ותכל משמע מעצמו (לשון נפעל), וכן כתוב בבית עולמים "והבית בהבנותו"

אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי

משה עבודת הלויים ביד איתמר וגו': (לח כא)

הנה אמרו חז"ל (שבת סו:): ארבעים מלאכות חסר אחת וכו', וקשה ולמה לא אמרו ל"ט מלאכות.

ונ"ל, הנה איתא בגמרא (שבת צו:): שגם המוציא מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים חייב, אלא שהמושיט חייב והזורק פטור שכן היה עבודת הלויים מושיטין הקרשים מזה לזה ולא זורקין, וכיון שהמושיט חייב וזורק פטור, לכן לא נמנה בכלל המלאכות.

וזהו שאמרו חז"ל בלשון ארבעים חסר אחת, ר"ל שלפי האמת יש ארבעים מלאכות, אלא שמלאכה אחת היא חסרה, לפי שאין חייבים בה בכל צד, כי הזורק פטור, וזהו חסר אחת ר"ל שמלאכה אחת מן הארבעים היא חסר. וזהו אשר פקד על פי משה, ר"ל פקד הוא מלשון חסרון (מלשון לא נפקד ממנו איש (במדבר לא מט)), ר"ל שחסר מן ארבעים מלאכות הלויים, על ידי משה, שצוה להושיט הקרשים ולא לזרוק, ועל ידי זה מנו חז"ל ארבעים חסר אחת כנ"ל.

בת עין | רבי אברהם דוב בן רבי דוד מאבריטש | י"ב כסלו ה'תר"א

ותכל כל עבודת משכן אוהל מועד, ויעשו בני

ישראל ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו: (לט לב)

מאמר אש קודש

פי' לא הם כילו, שאם היה ה' מצוה עוד בעבודתו ית' יעשו בני ישראל בכל אות נפשם, אלא שכלתה המלאכה אשר צוה ה' (אור החיים הק', פקודי ל"ט, ל"ב).

אש קודש ניצתה בישראל, אש שלא כתבה מהרה, כי דבר אמת נצחי אינו נגמר, רק המעשה כלה אבל האהבה והכיסופים לקיים את רצונו ית' לא כלו, הם מוסיפים ונמשכים, המלאכה נסתיימה אבל עוד נשארו בלבם תשוקה וצמאון לדבר ה' ומצוותיו.

"ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר, איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש, ויכלא העם מהביא" (לו ו), דרוש היה צו בכדי לעצור את בני ישראל מלהביא עוד, כי הם היו מוכנים לנדב ולהביא עוד בלי הפוג ה, כי נשמתם התלהבה ואהבת ה' סערה ופרצה מלבם, כמו אש שאינו אוכל.

"וראך אהרן ושמה בלבו" על גדולת משה אחיו, וחז"ל אומרים "ושמה בלבו, בלבו יותר מבפיו (ילקוט שמות ד קעב), לפי שיותר אהבה ושמחה נשארו בלבו שלא היה יכול ומסוגל להביע ולבטא בשפתיו.

"והסנה בוער באש ואינו אוכל, - מכאן אמרו, האש של מעלה, מעלה לולבין ושורפת ואינה אוכלת, והיא שחורה, האש של מטה אינה מעלה לולבין, והיא אדומה ואוכלת ואינה שורפת" (מד' שמות ב' ו), ופי' האר"י ז"ל: "משום דאש של מעלה לא יתעצם ולא יתחבר בשום עצם חומרי, ולא יתערב בחלקיו, ולכן לא ישרפוהו, משא"כ אש של מטה יתעצם ויתערב בכל החומרים ויכנס בכל חלקי העץ ויתערב ויכלהו".

האש של מעלה היא טהורה מכל זיק של חומר פשוט, לכן היא מתקיימת לבדה ואינה מתערבת עם העצמים החומריים, לכן היא שורפת ואינה כלה.

(מלכים א' ו) נבנה מעצמו. "ויכל משה את המלאכה" (שמות מ'), כנגד (בראשית ב') "ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה" (עיי' בזה בשפ"א שנת תרל"ה), ובבריאת העולם כתוב מה היה העולם חסר, מנוחה, ומנוחה זו התורה כמו שכתוב "וירא מנוחה כי טוב" (בראשית מ"ט), וזו ההשלמה הרוחנית של הבריאה, כך במשכן כבר היה נשלם המלאכה של כל אחד ואחד שסיים את מלאכתו, רק לא יכלו להקימו, כמש"כ רש"י על הפסוק "ויביאו את המשכן א ל משה את האהל ואת כל כליו" (שמות ל"ט), שלא היו יכולין להקימו מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזקפן. ומשה העמידו, אמר משה לפני הקב"ה אין אפשר הקמתו ע"י אדם, א"ל עסוק אתה בידך נראה כמקימו והוא נזקף וקם מאליו.

הכוונה השלמה לא ניתן לכיין עם כל הסודות של המשכן, לכן אמר לו הקב"ה אתה בסממניך ואני בכבודי, שכבוד ה' השלים כל המלאכה, וזה כמו "ויכל אלקים ביום השביעי", שהיה חסר העולם מנוחה, לשון נייחא, וזו התורה שנקראת מנוחה, ולכן כתוב "ותכל כל עבודתך", וכן בבית העולמים "והבית בהבנותו", שנבנה כאילו מעצמו בס"ד מהקב"ה.

שכר שכיר | רבי יששכר מאיר בן רבי יעקב מאיר | כ"ה בטבת ה'תשע"א

ויקח ויתן את העדות אל הארון וישם את הבדים

על הארון: (מ"ב)

לפלא, הלא כבר כתוב שבצלאל הביא הבדים בטבעות כמש"כ ויבא את הבדים בטבעות על צלעות הארון כו', וליכא למימר שעדיין לא נמשח והיה מותר להסירם, רק שהביא לראות אם יהיו הטבעות לפי מדתם, א"כ קשה דכתיב לעיל וירכסו את החושן כו' אל טבעות האפד כו' ולא יזח החושן מעל האפד, אע"ג שעדיין לא נתקדשו עד הזיית הדם ושמן המשחה.

אולם המדקדק ימצא כי המה הבדים היו בהטבעות משני צלעיו והיה אצל צלעיו, אולם בעת ההקמה היו מעמידין אותן על דפנות הארון ומשכיבין אותן מלמעלה מעל הארון, ולכך כתיב ויקח ויתן את העדות כו' וישם את הבדים על הארון, היינו שמתחלה היו על צלעיו, ובעת הקמתו היה מניחן על הארון, וזה עומק פשוטו.

אבל בפרשת במדבר כתיב ויבא אהרן ובניו בנסוע המחנה כו' ושמו בדיו, היינו ששימו אותם על צלעות הארון ולא יהיו מונחים על הארון. ובזה מסולק מה שתמחו ע"ז התוספות יומא (עב. ד"ה כי כתיב) עיי"ש. והנלע"ד כתבתי ודו"ק.

משך חכמה | רבי מאיר שמחה הכהן בן רבי שמשון קלונימוס קלמן | ד' אלול ה'תרפ"ו

הגאולה שבפרשת 'פקודי'

העם הזה זונה' - לשון זנות! ורק כאשר התאבלו וחזרו בתשובה וגם נדבו למשכן בלב שלם - התגלות ה' בכבודו מעידה שהם 'גאולים' ובני חורין מיצה"ר.

ב. יש להעיר על קריאת שמו של הספר כולו 'שמות'. הרי לכאורה, שם זה איננו מבטא את תוכן הספר כולו, אלא רק את הפסוקים הראשונים, ובשאר החומשים מבטא השם את כל עלילות אותו הספר.

אך ראה דברי ה'ספורנו' בתחילת החומש: ואלה שמות - אלה הנזכרים בכאן היו ראויים להודע בשם, כי כל אחד מהם ראוי להיות נחשב איש על שמו המורה על צורתו האישית.

וכעת, בתוספת דברי הרמב"ן, נוכל לומר כך: מתי נעשו יוצאי מצרים ראויים ביותר לשמם? - ודאי בהשראת השכינה של סוף הספר, אז 'משכן העדות' מעיד שישראל ראויים להשראת השכינה.

ובאופן דומה דרשו את "שבטי י-ה עדות לישראל" שהקב"ה שם ביניהם את שמו י' וה' והעיד עליהם שכשרים בהם, ואף כאן ה'עדות' היא על איכות מעלתם ועל כך שהם ראויים לשמותיהם. ועתה, סוף הספר נקשר בתחילתו.

ג. עוד דבר נחמד: לדברי הרמב"ן שנפשות ישראל נגאלו רק בהקמת המשכן, תובהר הכפילות "אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה", בדומה לבשורת הגאולה שבאה במילים "פקד יפקד", באה בשורת גאולת הנפש בכפל לשון של 'פקידה'.

חיי לבב | הרב אריה לייב היימן בן הרב נחום איסר | כט' סיון ה'תשע"א

וצ"ע בזה הרי יכלו להקים הקרשים כמה אנשים יחדיו ויחזיקו אותם בחבלים, אלא צ"ל שלא יכלו לאחד את הכוונות שכל אחד כיוון בעשייתו את כלי המשכן, שהיו צריכים לאחד את הכוונה של כל אחד לכוונה אחת של השראת השכינה, שהיא מחשבה של כל ישראל לכוונה אחת ולכן זכו להשראת השכינה של "ושכנתי בתוכם" על כולם. וזו היתה ההתעלות והשמחה שהיתה לכל יחיד בזמן הקמת המשכן, במה שהיה לו חלק במשכן, וזה נעשה ע"י שלמות משה דבינו, "ויכל משה את המלאכה", שאיחד את המחשבות של כל יחיד למחשבה אחת גדולה של "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו" (תהלים צ'). ובזה נשלמה המלאכה כמו במלאכת שמים וארץ, שהשלים משה רבינו את מלאכת המשכן, "ויכל משה", כמו בהשלמת מעשה בראשית שכתוב "ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה".

ולכן אמר לו הקב"ה 'אתה בסממניך ואני בכבודי', ומשמע שכל קרש וקרש היה ניתן למשה רבינו להרימו ולהקימו, רק

כתב הרמב"ן בראש הספר: "ונתיחד ספר ואלה שמות בענין הגלות הראשון הנגזר בפירוש - ובגאולה ממנו, ולכן חזר והתחיל בשמות יורדי מצרים ומספרם, אף על פי שכבר נכתב זה, בעבור כי ירידתם שם הוא ראשית הגלות, כי מאז הוחל. והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו, וכשיצאו ממצרים, אף על פי שיצאו מבית עבדים - עדיין יחשבו גולים, כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר, וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן, ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו ביניהם, אז שבו אל מעלת אבותם, שהיה סוד אלוה עלי אהליהם, והם הם המרכבה, ואז נחשבו גאולים. ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד".

כמה לימודים בעקבות דברי הרמב"ן.

א. בגאולת מצרים נאמר "וגאלתי אתכם בזרוע נטויה" (ו'). וזה אחד מד' לשונות של גאולה (שמו"ר ד. ילקו"ש בראשית קמז). אך בכ"ז, הרמב"ן אומר חידוש גדול: יש גם גאולה נפשית, ואותה השיגו בני"ק רק בסוף החומש כאשר "כבוד ה' מלא את המשכן!"

וכוונתו, למה שכתב ה'אבן עזרא' "דע כי כל בני האדם עבדי תאוות העולם", וגם לאחר הגאולה מהשעבוד הגשמי, עדיין נותרו 'עבדים'. ובפרט לאחר חטא העגל, שהיו משועבדים לתאוות גופם, וכדברי ר' יהודה (סנהדרין סג): "לא עבדו ע"ז - אלא להתיר להם עריות בפרהסיא".

ובספר 'מרגליות הים' הביא לשון הגר"א (כעדות תלמידו): "כך קבלה בידינו מן הגאונים, איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה, שכל ע"ז היה צריך דבר ערווה, אצל כל ע"ז 'ויזנו אחרי הבעלים', וקם

לזרע בר קיימא: חיים שמעון בן לאה, דניאל בן גאולה, כמוס בן פלילה, אלעזר מנחם בן חסיה, לוי בן גאולה. לע"נ: חיים בן יהודה, שמעון ישראל בן מאיר צבי, חנה בת ראובן, דבורה לאה בת ברוך, ר' יששכר בן כמיסה, ר' גד בן זיהורה, אליהו בן הלנה, מרים בת מטילדה. לזיווג הגון: הודיה בת רות.

יו"ל ע"י מערכת 'שם עולם' | ניתן להקדיש לע"נ ולזכות בזש"ק במערכת נדרים פלוס תחת השם קרן 'יד לתורה' בקסגוריית עלון 'שם עולם' | להרשמה לרשימת התפוצה ובכל עניין ניתן לפנות במייל cho0533161136@gmail.com, ובטלפון 053-3161136